

โดย นางสาวจุฬารัตน์ ยะปะนัน
นิติกร สำนักกฎหมาย

คนไทยกับอาเซียน

และเหตุผลที่คนไทยควรรู้จักอาเซียนมากขึ้น

ผู้เขียน
อ้างอิง

โกศล สถิตธรรมจิตร
หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ ปีที่ ๓๒
ฉบับที่ ๑๑๓๐๐ คอลัมน์กระแสทรรศน์

ในปัจจุบันประชาชนโดยทั่วไปของ
ประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งรวมถึง
คนไทย ยังไม่ได้มีความรู้สึกถึงความเป็น
“พลเมืองอาเซียน” มากนัก ซึ่งเหตุ
ผลสำคัญน่าจะมาจากการที่ประชาชน
เห็นว่าอาเซียนเป็นเรื่องที่ “ไกลตัว”
เป็นเรื่องของหน่วยงานภาครัฐ
และยังไม่รู้สึกว่าตนเองได้รับประโยชน์
โดยตรงจากความร่วมมือของ
อาเซียนเท่าใดนัก เขากำหนดว่า “รู้จัก
อาเซียนมากขึ้นไปก็เท่านั้น เพราะไม่ได้
ทำให้ชีวิตดีขึ้น”

มุมมองว่าอาเซียนเป็นเรื่องที่ไกลตัวนี้
นอกจากจะสอดคล้องกับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ที่มี
มาโดยตลอดว่า “อาเซียนเป็นองค์กรที่ประชาชน
เข้าไม่ถึง” แล้ว ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ
ผลสำรวจข้อคิดเห็นของประชาชนในประเทศ
สมาชิกอาเซียนเกี่ยวกับทัศนคติและการตระหนัก
รู้ในเรื่องอาเซียนด้วย ไม่ว่าจะเป็นผลสำรวจ

ข้อคิดเห็นของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของ
ประเทศสมาชิกอาเซียนที่จัดทำขึ้นในช่วงต้นปี
๒๕๕๑ หรือผลสำรวจที่ผู้เขียนเองมีโอกาสดำ
จัดทำในโอกาสการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้
เกี่ยวกับอาเซียนให้สื่อมวลชนท้องถิ่นของไทย
ในช่วงปลายปี ๒๕๕๑ ในกรณีของทัศนคติเกี่ยวกับ
การรับรู้เรื่องอาเซียนของนักศึกษามหาวิทยาลัย

ข้อมูลที่ได้รับค่อนข้างเป็นที่น่าประหลาดใจว่า นักศึกษาของประเทศสมาชิกก่อตั้งอาเซียน รวมถึงไทย ความรู้สึกที่ตนเองเป็น “พลเมืองอาเซียน” ไม่ถึงร้อยละ ๖๕ โดยเฉพาะในกรณีของสิงคโปร์นั้น นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามไม่ถึงร้อยละ ๕๐ คิดว่าตนเองเป็นพลเมืองของอาเซียน ในกรณีของการสำรวจข้อคิดเห็นของสื่อมวลชนท้องถิ่นในไทยเกี่ยวกับการรับรู้เรื่องอาเซียน ผู้สื่อข่าวที่ตอบแบบสอบถามกว่าร้อยละ ๕๐ ยอมรับว่ารู้จักอาเซียนน้อยมาก ในขณะที่เมื่อถูกถามว่า ท่านได้รับประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมโดยตรงจากการที่ไทยเป็นสมาชิกอาเซียนหรือไม่ กว่าร้อยละ ๘๔ ตอบว่า ไม่เห็นว่าไทยได้รับประโยชน์

นอกจากนี้ เมื่อถามเกี่ยวกับการรับรู้ถึงพัฒนาการที่สำคัญของอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นการบังคับใช้ของกฎบัตรอาเซียนหรือการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปีเป้าหมาย ๒๕๕๘ ผู้สื่อข่าวท้องถิ่นของไทยกว่าร้อยละ ๗๐ ตอบว่า ไม่เคยรับทราบถึงพัฒนาการเหล่านี้ องค์กรที่ดีคงจะไม่ยุติธรรมนัก หากจะประเมินผลการดำเนินงานกว่า ๔๑ ปีที่ผ่านมาของอาเซียนจากผลการสำรวจข้างต้น เนื่องจากนับตั้งแต่การก่อตั้งในปี ๒๕๑๐ อาเซียนได้ริเริ่มความร่วมมือด้านต่าง ๆ มากมายที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวพันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม กับการดำเนินชีวิตของประชาชนโดยทั่วไป และความร่วมมือเหล่านั้นก็ประสบความสำเร็จหรือมีความคืบหน้าพอสมควร ไม่ว่าจะเป็ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงที่ทำให้ตลอด ๔๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศสมาชิกอาเซียนไม่มีสงครามใหญ่ระหว่างกันเลย ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจที่ได้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ไปจนถึงความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมดังเช่นการร่วมมือกันแก้ไข

ปัญหาเสพติดหรือด้านการท่องเที่ยวที่ปัจจุบันคนไทยสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวในทุกประเทศสมาชิกอาเซียน ยกเว้นกัมพูชาและพม่า ได้โดยไม่ต้องใช้วีซ่า

ในขณะที่อาเซียนมีผลงานที่เป็นรูปธรรมหลายเรื่องที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อประชาชน แต่ประชาชนอาจจะไม่รับรู้หรือยังไม่ได้ใช้ประโยชน์

การที่ประชาชนโดยทั่วไปยังรู้สึกที่อาเซียนเป็นเรื่องที่ไกลตัวและไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนรู้เพิ่มเติมหรือติดตามข่าวสารและพัฒนาการของอาเซียน ในขณะที่อาเซียนมีผลงานที่เป็นรูปธรรมหลายเรื่องที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อประชาชน แต่ประชาชนอาจจะไม่รับรู้หรือยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ ถือเป็นความท้าทายสำคัญที่ฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะภาครัฐ ควรหาแนวทางเชื่อมช่องว่างดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการบรรจุเรื่องเกี่ยวกับอาเซียนลงในแบบเรียนภาคบังคับ การจัดทำข้อมูลที่บ่งชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าประชาชนโดยทั่วไปได้รับประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมหรือจะต้องปรับตัวอย่างไรจากกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ของอาเซียน รวมถึงการประชาสัมพันธ์เรื่องเกี่ยวกับอาเซียนอย่างต่อเนื่อง

หากจะถามว่า การที่คนไทยต้องรู้เรื่องอาเซียนมากยิ่งขึ้นมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด และจะเป็นประโยชน์อย่างไร ก็น่าจะพอสรุปคำตอบเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ได้ดังนี้

๑. การรู้เรื่องอาเซียนมากยิ่งขึ้น จะทำให้สามารถรู้จักใช้ประโยชน์จากความร่วมมือต่าง ๆ ของอาเซียนได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถปรับตัวรองรับกับผลกระทบที่อาจมีขึ้นจากความร่วมมือของอาเซียนได้เช่นกัน การทำความเข้าใจแง่มุมต่าง ๆ ของเขตการค้าเสรีอาเซียน จะช่วยให้ท่านสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยจากสิทธิการยกเว้นภาษีอากรของสินค้าที่ผลิตจากประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งหากท่านเป็นนักธุรกิจ ก็จะทำให้ท่านได้เปรียบคู่แข่งทางการค้าที่ไม่รู้ถึงสิทธิประโยชน์เหล่านั้น และจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการดำเนินธุรกิจของท่าน

การเรียนรู้เรื่ององค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียนที่มีกำหนดจะดำเนินการได้ภายในปี ๒๕๕๒ นี้ จะช่วยให้ท่านรู้จักช่องทางเพิ่มเติมในการปกป้องและส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของตนเอง

การเรียนรู้เกี่ยวกับความตกลงของอาเซียนว่าด้วยการยอมรับมาตรฐานร่วมกันในวิชาชีพต่าง ๆ เช่น นักการบัญชี แพทย์ ทันตแพทย์ และพยาบาล จะทำให้ท่านที่อยู่ในวิชาชีพเหล่านี้

รู้ว่าสามารถเดินทางไปประกอบอาชีพในประเทศสมาชิกอาเซียนได้อย่างเสรีโดยที่ความร่วมมือต่าง ๆ ในกรอบอาเซียนเป็นทั้งโอกาสและความท้าทาย ขึ้นอยู่กับว่าจะมองที่มุมใด ดังนั้นการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับอาเซียนจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการปรับตัว เช่น หากท่านเป็นผู้ซื้อ ท่านอาจได้รับประโยชน์จากการซื้อแอปเปิ้ลในราคาที่ถูกลงอันเป็นผลมาจากการมีความร่วมมือว่าด้วยเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน แต่สำหรับเกษตรกรที่ปลูกผลไม้ที่มีต้นทุนสูงกว่าราคาขายปลีกของแอปเปิ้ลจากจีน ก็จะเป็นผู้เสียประโยชน์มาก และอาจต้องล้มละลายไปหากปรับตัวไม่ได้

๒. การเรียนรู้เรื่องอาเซียนมากยิ่งขึ้น จะทำให้คนไทยสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาของอาเซียน โดยเฉพาะในขณะนี้ซึ่งกฎบัตรอาเซียน หรือ

สำหรับเกษตรกรที่ปลูกผลไม้ที่มีต้นทุนสูงกว่าราคาขายปลีกของแอปเปิ้ลจากจีน ก็จะเป็นผู้เสียประโยชน์มากและอาจต้องล้มละลายไปหากปรับตัวไม่ได้

กฎหมายสูงสุดขององค์กรมีผลบังคับใช้แล้ว ตั้งแต่วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๑ กฎบัตรอาเซียนได้จัดตั้งกลไกใหม่ ๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงอาเซียนได้มากยิ่งขึ้น เช่น องค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียน

นอกจากนี้ กฎบัตรอาเซียนยังเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน รวมถึงรัฐสภา องค์กรภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอาเซียนมากยิ่งขึ้น

โดยในแต่ละปี ประเทศที่เป็นเจ้าภาพการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ก็จะพยายามจัดให้ผู้นำประเทศสมาชิกได้พบกับผู้แทนของภาคประชาสังคม เยาวชน ภาคธุรกิจ และรัฐสภาอาเซียน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาอาเซียน

ดังนั้น การขาดความรู้เรื่องเกี่ยวกับอาเซียน ก็เท่ากับเป็นการปิดโอกาสของตนเองในการเข้าถึงและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาอาเซียน ซึ่งก็เปรียบเสมือนกับการขาดโอกาสในการกำหนดชีวิตของตนเอง เมื่อคำนึงว่าคนไทยทุกคนล้วนเป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน หากหิวยิบยกรณี่ข้างต้นเกี่ยวกับการที่เกษตรกรไทยที่ไม่สามารถค้าขายแข่งขันกับเกษตรกรจีนที่ปลูกแอปเปิ้ลมาเป็นตัวอย่าง การเรียนรู้มากขึ้นเกี่ยวกับอาเซียน ก็จะเป็นช่องทางหนึ่งให้เกษตรกรไทยเหล่านี้สามารถแจ้งข้อกังวลของตนได้ก่อนที่นโยบายการยกเว้นภาษีอากรแอปเปิ้ลจากจีนจะมีผลบังคับใช้ อันจะช่วยบรรเทาปัญหาหรือช่วยให้เกษตรกรเหล่านี้ปรับตัวได้ในระดับหนึ่ง

๓. การที่คนไทยเรียนรู้เรื่องอาเซียนมากยิ่งขึ้น ถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอาเซียนในขั้นต่อไป เพราะประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาอาเซียน โดยเฉพาะเป้าหมายของอาเซียนที่จะทำให้

การที่คนไทยรู้จักอาเซียนมากขึ้น จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของการบรรลุเป้าหมายการเป็นประชาคมอาเซียน

ประเทศสมาชิกทั้งสิบรวมตัวกันเป็น “ประชาคมอาเซียน” ภายในปี ๒๕๕๘ ทั้งในด้านการเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมและวัฒนธรรม

กล่าวโดยย่อ “ประชาคมอาเซียน” ก็คือเป้าหมายในการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง และขีดความสามารถการแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศในทุกด้าน รวมถึงความสามารถในการรับมือกับปัญหาใหม่ ๆ ในระดับโลกที่ส่งผลกระทบมาถึงภูมิภาคอาเซียน เช่น ภาวะโลกร้อน การก่อการร้ายหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเป็นประชาคมอาเซียน คือการทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนรวมตัวกันเป็น “ครอบครัวเดียวกัน” ที่มีความแข็งแกร่ง และมีภูมิทัศน์ที่ดี โดยสมาชิกในครอบครัวมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ปลอดภัย และมีการแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อกัน รวมถึงสามารถทำมาค้าขายได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การที่คนไทยรู้จักอาเซียนมากขึ้น จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของการบรรลุเป้าหมายการเป็นประชาคมอาเซียน การที่ไทยดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนซึ่งเริ่มมาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๑ จนถึงสิ้นปี ๒๕๕๒ รวมถึงการเป็นเจ้าภาพการประชุมระดับผู้นำของอาเซียน ถือเป็นโอกาสอันดีที่คนไทยจะได้รู้จักอาเซียนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาครัฐ มีเป้าหมายในการทำให้อาเซียนเป็นที่รู้จักของคนไทยมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน

ประชาชนโดยทั่วไปก็มีความตื่นตัวกับการที่ไทยเป็นประธานอาเซียนและเป็นเจ้าภาพการประชุมต่าง ๆ ของอาเซียน ในส่วนของรัฐบาล ได้กำหนดเป้าหมายหลักในช่วงที่ไทยเป็นประธานอาเซียนไว้ ๓ ประการ ได้แก่

๑. การอนุรักษ์ดีข้อผูกพันภายใต้กฎบัตรอาเซียน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การนำข้อบทต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในกฎบัตรอาเซียน มาทำให้มีผลเป็นรูปธรรม เช่น การจัดตั้งกลไกสิทธิมนุษยชนอาเซียน เพื่อปกป้องและส่งเสริมการเคารพหลักสิทธิมนุษยชนในภูมิภาค และการจัดให้มีการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง ซึ่งเปลี่ยนจากเดิมที่ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนจะพบกันเพียงปีละหนึ่งครั้ง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้นำได้มีโอกาสพบปะกันเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของภูมิภาคได้อย่างทันท่วงทีมากขึ้น

๒. การฟื้นฟูอาเซียนให้เป็นองค์กรที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับอาเซียนในหมู่ประชาชนทั่วไป และการส่งเสริมให้ประชาชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน

๓. การเสริมสร้างการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์สำหรับประชาชนทุกคนในอาเซียน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำให้ผลการดำเนินงานภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ของอาเซียน เกิดประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะการทำให้ความร่วมมือของอาเซียนสามารถช่วยแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร พลังงาน การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการเสริมสร้างเสถียรภาพด้านการเงินในภูมิภาค

เป็นความจริงที่ว่า มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๑ ที่ให้เลื่อนการประชุม

สุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ ๑๔ ที่เดิมกำหนดไว้ให้มีขึ้นระหว่างวันที่ ๑๕-๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๑ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ออกไปก่อน เนื่องจากสถานการณ์การเมืองไทยในขณะนั้น ซึ่งได้เป็นข่าวใหญ่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์อาเซียนผ่านสื่อต่าง ๆ ในช่วงที่ไทยเป็นประธานอาเซียน ได้ทำให้คนไทยโดยทั่วไปรู้จักอาเซียนมากขึ้น แต่การรู้จักดังกล่าวอาจเป็นไปเพียง “ผิวเผิน” หากการเรียนรู้ไม่มีความต่อเนื่อง ดังนั้น ประเด็นสำคัญในขณะนี้คือ จะทำอย่างไรที่จะสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เรื่องอาเซียนต่อไปได้ ซึ่งจะทำให้คนไทยรู้เรื่องอาเซียนอย่างกว้างและลึกซึ้งขึ้น คำตอบในเรื่องนี้อยู่ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสื่อมวลชน และเหนืออื่นใด ก็คือ เรา ๆ ท่าน ๆ นี้เอง ที่ต้องเห็นประโยชน์ของการเรียนรู้เรื่องอาเซียนและติดตามพัฒนาการและความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์โดยตรงของเราเอง **๑**